

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félv.

Kolozsvár, Martius' 5kén, 1840.

10. szám

Tartalom: Duna-tiszai hajókázható nagy csatorna, (B. Vécsey Miklós) 73. l. Tájé- képek, utazási rajzokban, (Kövényi László) 76. l. 1840-dik évre jóslatok, (Staerker, József) 79. l. Literatúrai jelentés, (Szerkesztőség) 80. l. Érte- sítő felszólítás az Unitaria vallás' történetei Erdélyben czímű munkára nézve, (a' kiadó) 80. l.

Duna-tiszai

hajókázható nagy csatorna.

Azon kiszámíthatatlan anyagi hasznokon ki- vül; mellyeket hajókázható nagy csatornák a' természet' javaival megáldott országban annak minden osztályu lakósaira árasztanak; szíveme- lő tekintet ajánlásukra még az, hogy, mint az általános közlekedésnek legkönnyebb 's legju- talmasabb módjai, az élet' kellemeit tetemesen nevelik 's a' nemzetnek, mellynek kebelében léteznek, valódi dicsőségei.

Őseink midőn az 1723: 122, és 1790/1: 67-dik törvényczikkelyeket alkották, csak a' nagyszerű jólét' eszközének létesítése iránti o- hajításukat fejezték ki; az 1832/6-diki ország- gyűlés' lelkes férfainak jutott a' polgári koszo- ru, kik a' nagy vállalatok' lehetőségének alap- ját a' 25-dik törvényczikkelyben megvetették.

Ha Magyarországnak statistikai körülmé- nyeit, földmivelését, kereskedését, kézmű- és ipar-ágazatait, 's a' népességnek mindennemű keresetmódját — a' hely' szűke és ezen értekezés- nek más iránya miatt — itten csak futólag vesz- szük is fontolóra: meg kell vallanunk, hogy e- zekben a' tiszai kerületek hátrább állanak. A' dunai részeket a' szorgalmatos és vagyonos szom- széd tartományoknak példája, a' földnek koráb- bi szabályozásával a' tulajdonnak jókorabb ki- fejlett elvei, és erre alapított műveltebb mezzi- gazdálkodás, nagyobb népesség, országutak, ha-

jókázható csatornák, és a' szabálytalan állapot- jában is hajókázható Duna tették virágzóbbakká: a' tiszai részek vagy öröktől fogva meg voltak fosztva a' sorsnak jótékony ajándékaitól, vagy elmaradásuk' okait a' nemzet' historiájában kell keresnünk.

Eljött az idő, hogy a' sok tenni valók kö- zül országunk' e' szép részének érdekéért is tör- ténjék valami, melly annyival inkább szükséges, mivel ugyanazon egy haza' nagy részének töké- letesítése bizonyosan az egész hazának érdeké- ben fekszik: és a' jelenkorban vélekedésem sze- rint anyagi jólétének közvetlen eszközlésére sem- mi sem történhetik fontosabb, mint ha a' Du- na, Pesttől indulva ki, a' Tiszával a' lehető leg- rövidebb vonalon egy hajókázható nagy csator- na által összeköttetik.

Mik történetek légyen eddigelé e' nagy cél' létesítésének eszközlésére, arról a' nagy érdemű közönséget tudósítani kötelességemnek ismerem.

Két évvel ezelőtt értésemre esvén, hogy *Beszédes* József úr, balatoni, körösi és marosi igazgató vízmérnök, saját költségén az országot több pontokon keresztülvágó csatornák' tervein dolgozik; midőn az említett vízmérnöknek je- les mérnöki tudománya, a' Sárviz, Sió és Ka- pos vizei' mocsárainak kiszáritásában, úgy az A- rad megyei fehér-körösi nagy malom-csatorna' létesítésében szerzett gazdag tapasztalásai 's ér- demei az egész magyar hazában ismeretesek, — a' derék férfiúnak újabb 's valóban csudálatra

méltó merész iparkodásai figyelmemet felgerjesztették. Minek következtében a' dolognak mi-
ben léte felől hozzá intézett tudakoló kérdése-
re nem csak a' terveknek elkészítéséről nyom-
ban tudósított, hanem azokat egyersmind Bécs-
be hozzám fel is hozta, és ott egy nevezetes szá-
mos jeles tagokból állott társaság előtt terveit,
földabroszait és minden e' nagy munkához tar-
tozó föld- és mérnöki munkálatait, adatait elő-
mutogatta és azokat részletesen megmagyarázta.
— A' társaságban jelen volt *Francesconi* és *No-
bili* jeles építményi udvari tanácsnokok pedig a-
zon terveket hydraulikai tekintetben jóknak, he-
lyeseknek és tökéleteseknek találták. —

Azonban bárha ez ügynek meleg pártfogói
a' tervek' jósága felől, a' szerzőnek hasonló nagy
tervek' kivitelében szerencsés sikere által szer-
zett hitele és az említett két udvari építményi
tanácsnokoknak helyesítő ítélete által meggyőződ-
ve, a' nagyszerű vállalatot mindjárt egy alakítan-
dó csatorna-társaság által létesíteni ohajtották
volna is: akkoron ohajtásuk nem sikerülhetett,
mert egy nagy hitelű pénzváltó-házat, melly az
alkotandó társaságnak élére álljon 's az ügynek
vezérletét magára vállalja, a' nemzet' pártoló
vagy ellenző érzelmeinek előre való tudása nél-
kül Bécsben kapni nem lehetett, 's az ügynek
pártolása boldogabb időre halasztatott.

Minekelőtte a' történekről való tudósításom-
ban tovább haladnék, szükségesnek tartottam,
az érdeklött csatorna' terveit, mennyire a' hely'
szűke engedi, részletesen technikai és kereske-
dési tekintetekben a' nagyérdemű közönséggel
megismertetni.

A' csatornának torka Pesten leend az ügy-
nevezett molnártón alól, mellyben egy nagy víz-
osztó épület készülend, Arad vármegyében a'
fehér-kőrösi csatorna-társaság által épített víz-
osztó' mintájára. A' soroksári duna-ág Harasz-
tiig csatornának maradand; — innen Némedi,
Ócsa, Saari, Dabas, Gyón helységek alatt, Ta-

tar-Szent-György, Pöszer, Adacs, Kerekegy-
háza, Agosegyháza, Nagy-Orgovány, Bugacz,
Móriczgatja határokön által egy ágával Szent-
László, Galambos, Félegyháza felé menvén, Cson-
grádnál a' Tiszába tövellik; — más ágával pedig
Móriczgatja' határatól kezdve egyenesen Szeged-
re tart. Ezenkívül okvetetlen szükséges ezen csa-
torna' tökéletes voltára még egy vonal, melly
Bölcsénél kezdődvén, a' csatornával, az izzási
és nagyorgoványi határokat átmetszve, egyesül.

Ezen csatorna' úgy nevezett „naviglio“ vagy
is olly ásott vizágy leend, melly mindenkor e-
legendő 's mérsékelt sebességű folyó vízzel leend
ellátva, és még is nem úgy, mint az álló vizü
csatornáknál szokás, több, hanem csak egy víz-
osztóval és a' torkolatnál építendő egy vizszek-
rénnyel fog birni. Folyó vizü lévén, könnyen
meg nem iszapodhatik, maga magát tisztítand-
ja, és mind első ásása, mind jó karban való
tartása kevesebb költségbe kerülend, mint az ál-
ló vizü csatornának. Szélessége és mélysége ak-
kora, hogy rajta a' legnagyobb dunai, sőt gőz-
hajók is bátran uszhatnak. —

Ha Magyarországnak földabroszát tekintjük,
szemünkbe tűnik azonnal ezen csatornának fon-
tossága és hasznos volta kereskedési tekintetben
is; mert nem csak Pest' és Bécs' városait, a' ma-
gyar kereskedésnek középpontjait köti össze az
országának különféle természetmennyekkel bővöl-
dő legtávolabb részeivel, hanem egyersmind
általa mindenféle kereskedési cikkelyek a' leg-
jutalmasabb áron és biztosan szállíthatnak. És
ha a' már most is hajókázható Tiszát a' csator-
na' torkolatjától Csongrádtól kezdve felfelé szem-
léljük, látni fogjuk, hogy Debreczent, melly öt-
mérföld távolságra fekszik a' Tiszától, Miskól-
czot a' Sajó, Kassát a' Hernád, Ugvárt, melly
két órányi távolságra esik a' Tiszától, Sáros-
Patakot, Ujhelyt és Munkácsot a' Tiszába fo-
lyó Bodrog és Latorcza, Szigetet, Szöllöst és
Tisza-Ujlakot, mellyek a' Tisza' partján feksüz-

ÁTTÉKINTÉSE

Áron Vassuthi terepérte, mellékelék az 1838. évi katonai térkép alapján, melyet az 1838. évi katonai térkép alapján készítették. A térkép a Magyarországi Királyság területét mutatja, és az ország egész területét lefedi. A térkép a Magyarországi Királyság területét mutatja, és az ország egész területét lefedi.

Osszekötésére

javalközlésére az ország központi részén, melyet az 1838. évi katonai térkép alapján készítették. A térkép a Magyarországi Királyság területét mutatja, és az ország egész területét lefedi.

Magyarország

1. Jászudg
2. Jászudg
3. Jászudg
4. Jászudg
5. Jászudg
6. Jászudg
7. Jászudg
8. Jászudg
9. Jászudg
10. Jászudg
11. Jászudg
12. Jászudg
13. Jászudg
14. Jászudg
15. Jászudg
16. Jászudg
17. Jászudg
18. Jászudg
19. Jászudg
20. Jászudg
21. Jászudg
22. Jászudg
23. Jászudg
24. Jászudg
25. Jászudg
26. Jászudg
27. Jászudg
28. Jászudg
29. Jászudg
30. Jászudg
31. Jászudg
32. Jászudg
33. Jászudg
34. Jászudg
35. Jászudg
36. Jászudg

Magyarország

1. Jászudg
2. Jászudg
3. Jászudg
4. Jászudg
5. Jászudg
6. Jászudg
7. Jászudg
8. Jászudg
9. Jászudg
10. Jászudg
11. Jászudg
12. Jászudg
13. Jászudg
14. Jászudg
15. Jászudg
16. Jászudg
17. Jászudg
18. Jászudg
19. Jászudg
20. Jászudg
21. Jászudg
22. Jászudg
23. Jászudg
24. Jászudg
25. Jászudg
26. Jászudg
27. Jászudg
28. Jászudg
29. Jászudg
30. Jászudg
31. Jászudg
32. Jászudg
33. Jászudg
34. Jászudg
35. Jászudg
36. Jászudg

nek, továbbá Szatmárt, Szamos-Ujvárt és Kozsvárt, a Tiszába folyó Szamos vizeken megindítandó hajózás által, Pesttel és Béccsel minden időveszteség 's nagy fáradság nélkül összeköthetni; — a' mennyiben a' Tisza már Szigetnél, a' többi folyóvizek pedig nagyobb részint hajókázhatók.

Ugyanezen csatorna által gazdagsága' és vidéke' termékenységről nevezetes Szeged' városát is Pesttel és Béccsel összeköthetni. *Ugy ezen városok és Erdély nagyfejedelemség között a' hajózás Európának legtermékenyebb síkságán és a' szépen virágozni kezdő Arad városán keresztül azonnal lehetségesé tétetik, sőt a' Dunának alsó tájékit is egészen Belgrádig a' mostaninál sokkal rövidebb vízi úton bejárhatni.*

Ezek azon vízi-utak, mellyeket a' Dunának a' Tiszával leendő összekapcsoltatása után használni azonnal lehet; de vannak még más vizágazatok is, mellyek időjártával létre fognak hozatni; de ezeknek fejtegetése nem ide tartozandó; elég itt azt megjegyezni: hogy azon nagy térföldön, melly a' Kárpát' hegyei és a' Duna' vize közt egy részről, más részről, a' Mátra és erdélyi hegyek közt fekszik, alig lesz egy nevezetes helység, melly vízi úton Pest- és Béccsel összeköttetésbe nem hozathatik.

Melly hasznos légyen ezen csatorna kereskedési tekintetben, úgy hiszem; fejtegetni nem kell, mert kiki átlátja, hogy ha olly vidékek, mint elébb mondatott, vízi úton kapcsoltnak össze, illy termékeny 's a' természet' minden adományaival hővelkedő országban mint a' miénk ennek más következése nem lehet, mint a' bel- és külső kereskedésnek legnagyobb fokra való helyezettése.

Hasznos lesz ezen csatorna még az által is, hogy az országban lévő hajóknak és malmoknak télen által a' jég ellen menedékhelyül fogszolgálni. De ezen kívül

A' mérnöki munkálódás kivilágosítván azt,

hogy a' Duna tetemesen magasabban fekszik a' Tiszánál, az építendő csatornának hajlása meg fogja engedni, hogy ezen csatornán számos malmok; vagy egyéb vízi erővel járó gyárak létre hozathassanak.

A' nemzet' százados ohajtása, az érintett csatornáknak előszámlált lényeges hasznai, 's leginkább azon világ-tapasztalás, mi szerint csak a' hajókázással bíró nemzetek emelhedhetek eljétől fogva a' kereskedésnek legmagasabb polczára; nem maradhattak örökké résztvevő férfiaknak pártfogása nélkül. A' folyó 1839/40-ki országgyűlés alatt az ország' Rendei között egyszerre kifejtett a' közönséges kívánat: felfogni Beszédes vízmérnök' csatornázási terveit, és ha az technikai tekintetben jónak találtatnék, legelsőben is a' Tiszát a' Dunával összekötő nagy hajókázható csatornának létesítésére társaságba alakulni.

Az alulírtnak jutott a' szerencse, hogy az ország' nagyméltóságú és tek. nemes Rendének számos tagjait az 1839-dik évi august. hónap' 13-dik napján legelsőben Pozsonyban tartatott első társasági gyűlésre összehívhatta, 's Beszédes József vízmérnök urnak alkalmat nyujthattott, földabroszait, terveit, nivellirozásait, 's mindennemű ide tartozó vízmérnöki munkáit és adatait a' számosan egybegyűlt nagyméltóságú és tekintetes nemes Reudeknek előadhatni, 's élő szóval bővebben, mint az e' tárgyban kiadott könyvecskéjében foglaltatik, megmagyarázni, 's egyszersemind ajánlatot tenni, hogy ha a' csatorna-társaság egyesülend, munkájának méltó bérét nem kívánja egyszerre a' társaság által befizettetni, hanem annak egy részét részvényekben is elfogadandja.

A' jelen volt nevezetes férfiak Beszédes József urnak dicséretes iparkodásait méltányolván, nézeteiket a' nagy vállalat' fontossága és annak az ország' javával egybekötött hasznos volta felől kifejtván, elhatározták, hogy az or-

szág' jelen állapotjában, midőn az egész alföld 's majd nem minden tiszántuli megyék csinált országutakban 's az ország' folyó vizeinek szabályozatlan állapotja miatt vízi utakban is, és így minden közlekedési módokban és eszközökben szűkölködnének, semmit üdvösségesebbet és a' haza' boldogságának, jólétének előmenetelére hasznosabbat és szükségesebbet egy társaság nem eszközölhetne, mint ha ezen csatornának létesítésére egyesülne.

E' czélből a' világszerte divatozó szokás szerint gróf *Széchenyi* Istvánnak javaslatára egy ivnek fejezetére emlékül és a' nagy vállalatnak csirájául feljegyzették: hogy a' Tiszának a' Dunával való hajókázható csatornávali egybekötését megpendítették, és ezen ivnek a' jelenlévők magokat alája irták.

Ugyanezen gyűlésből egy jeles küldöttség bízott meg, melly a' csanádi megyés püspöknek, méltóságos *Lonovics* József urnak, vezérlete alatt e' napnak történeteiről fenséges nádorunkat ő császári királyi főherczegségét tudósítsa, 's egyszersmind a' csatornát és az egyesülendő társaság' jó szándékát ő cs. kir. főherczegségének magas pártfogásába ajánlja.

1839ik esztendőben november hónapnak 15ő napján Pozsonyban az alakulandó társaságnak tagjai ismét számason gyűltenek össze. A' mikoron is a' fent említett küldöttség hivatalosan tudósította a' társaságot, hogy ő császári királyi főherczegsége az alakulandó társaság' jó szándékát méltányolta, 's egyszersmind azt nyilatkoztatta ki: hogy az alakulandó társaság a' hazának közönséges javát és boldogságát igen nagyon fogja előmozdítani, ha a' tervezett csatornát létesíteni fogná. Ugyan ezen alkalommal ő császári királyi főherczegségének a' mult évi september hónap' 21-ről 1821-ik szám alatt az alólirthez mint az egyesülendő társaság' ideigleni elnökéhez intézett kegyes parancsalata is kihirdettetett, mellyben ő császári királyi főherczegsége kegyesen nyilatkoztatni méltóztatik:

hogy ezen hazafuú törekedés, melly által az egyesülendő társaság a' nemzet' boldogságának eszközlésétől lelkesítette, a' Tiszát a' Dunával egy hajókázható csatorna által egybekapcsolni szándékozik, annál dicséretesebb, mennél kevésbbé tagadhatni azt, hogy az ország' két fő folyóvizének közvetlen egybekapcsoltatása által az időnek rövidségével, a' kereskedési fuvarok' béreinek leszállításával megkönnyebbitett természetményi kereskedésből és az árak' egyenlőségéből az országnak mind dunai mind tiszai részeire egyforma nagy hasznok áradnak. Mindazonáltal hogy az illetén nagy munkának végrehajtása meghatározathassék, szükségesnek látja ő császári királyi főherczegsége, hogy ezen hajókázható csatorna' javaslatának terve ahhoz érte tudományos férfiak által mindenek előtt technicai tekintetben megvizsgáltassék. Ugyanazért az egyesülendő társaságot kitüzött törekedéseinek további folytatására buzdítván, egyszersmind oda utasítani kívánja, hogy a' kérdéses csatornának tervei és minden ahhoz tartozó adatok ő császári királyi főherczegségének minél előbb mutattassanak be.

B. Vécsey Miklós.

(Vége következik)

Tájképek.

Utazási rajzokban.

(Folytatás.)

IV.

Mig Pírből emelkedénk, némelly általános vonásait mondom az átmenendő tájaknak, mert nem lépsz ezreket 's két halom, az út melletti sánczolás' vége, 's egy bitófa, jelentik hogy Erdély' szélén vagy. Szarvasnál az útosó völgybe ereszkedünk, 's olly hosszat tartand mint útünk, azon túl még mennyit, Stancsics mondja meg

a' Természetben. A' falvak nagyobbak magyáros színezettel; férfi öltözetben a' gubát többnyire (térdig érő báránybőr) bunda cseréli fel, vagy fekete guba, 's ezen felső öltönyt minden évszakban tudják használni: télben melegért, nyárran árnyáért viselik; mellényök apró fényes gömbökkel, sűrűn lesz cifrázva, a' mellény alól csekély parkányzata nyúlik ki csipőig alig érő ingőknek, mi alól hasok és hátok megszire barnáslik, mint szokott a' szebb négererek; alább bő gagya lobog, 's mellette hosszú igen lobogós ingújak; láthatni majd bocskort a' hűvesért mezitlábba kötve, 's a' t. A' nép minden lépésre bátrabb, merészebb, és követelőbb. Templomot reformatust és unitust látandunk, de mindeniket, vagy legalább tornyát összeomoltan, a' harmincz negyedik évi földrengés' mostohasága miatt. Utunk minthogy lapályon visz, némileg kedvezőbb, de a' mindig nevedő alkalmatlan homok, minék az idő is alig járhat kedvében, mert hőségkor porfellege majd elöl, 's a' keréket uszni kénneti, igen nagy esőzéssel pedig felázik, és az Ér' mocsárja, melly határgyanánt folydogál itt le, 's gondatlan hidjai, meggyőzének azon rokon érzelméről Magyarországnak, mikép Erdély öcsését semmiben sem akarja hátrahagyni. Szőlőhegyet többé nem látandsz, mi van az is csekély emelkedettségu lapályon terül, tőkére mivelve; ha parányi emelkedésre akadhatnak, arra a' kerülőnek állást emelnek, szétnézhetni róla uradalmába. A' föld olly finom homokká válik, millyenben két lóval könnyen szánthatni, 's tuskével boronálhatni. Látandunk templomidomú nagy kazalokat és asztagokat búza- és rozsból, alatta kerek szérüt, közepében egy embert, ki a' nyomtató lovakat keringeti. A' zabot kává vagy gereblyés kaszával úgy vágják, mint nálunk a' szénát, 's kötetben fogják behordani is. A' faluk' szegényebb épületeinek kapufélfája karó, szárnya nád, valamint kerlje is, mind ez a' fa szüke miatt. Látandunk az út mel-

lett föld'alatti apró korcsomákat; oldalába vajt boros pinczéket; ablakaik alatt földbe furt gabonást. A' hangejtés valamivel ropogósabb, a' dolgok' nevei változnak: a' fogadós csaplár, a' városi fogadó csápszék, a' mezőni csárda, az Erdélyben ismeretlen földpincze bugyari lesz. Az apróbb méréseknél az icze hallható apróbb nagyobb társaival, a' nagyobbaknál kanta, kis cseber, nagy cseber, hordó, a' nem folyhatók-nál, köböl, rőf 's egyebek.

Első magyarországi falú Szalács, mintegy ezer házzal, a' nagyvárad káptalan' tulajdona. Délre fölötte szőlőhegy, alatta tér, az Ér' mocsáros tere, mellyen keresztül derék íves köhíd viszen. Házok és udvarok egy forma nagyságra és kényelemre; ugyanazon épületekkel, mindenik kúttal, gabonással, pinczével, kamrával, barom ollal ellátva; ablakaik alatt jegenyé, eper és fűzfák díszelnek. Van a' káptalannak egy pinczéje 's kétemeletű gabonatára, mellyre a' nép szükségben rohan, mint az izrael népe Egyiptomra a' szük esztendőkbén. Itt lakik a' káptalan' praefectusa. Temploma nagy, iskolája apró gyermekektől népes.

Eppen határába értünk, mikor a' nap ifju sugáiraival e' tájat köszönté, 's már hosszú gubás lakosai két lóval hasogatók a' földet; úgy tetszett mintha kegyes atyáinkat látnám a' Libanon' oldalain. Egy út jött fel a' völgyből falujok fölé; élet-veszély nélkül nem merheténk ezen beindulni a' sok szekér és ember csoporttól, melly a' szőlőgyepükkel korlátolt útból omlott ki mint Mozes' népe a' megnyilt veres tenger' csuda öbléből; mert volt rajtok valami vándorszerű, főleg a' nőnemen, kiknek nyakokból, hátokra nehezült fejer abraszókba kötött élelmök. Kérdém a' zsbongó népet e' szokatlan látványról. A' bankára megünk kendent nyöni, lón a' felelet. Hosszas várakozás után mi is beindulánk, útunkon bé kétfelől oldalából farkatú pinczék mereztgeték reánk nagy fekete sze-

meiket 's olly kevés erősítéssel, minthaja Rapp falvaiban járnánk, mintha egy kenyérből egy borból innék az egész, mint valamely ámerikai társaság. A faluba ereszkedék, mellyet pusztának véltem, mint a kifort szesz' edényét, mint kikötőbeni hajót, mellyből mindenélelem' szerzésre szállott ki, de csalatkozám, mert a falu még is népes volt, mintegy megrajzott anyakas úgy tolongott utcáin a sokaság; láték csoportosan tarisnyás gyermekeket, hosszú ingben mezitláb iskolába sietni, mindenik' szemében élet, elevenség, vidorság, arczain a falusi élet rózsáji mosolyogtak. Tovább egy terepélyes fűz alatt élénk sürgölődést egy forrásnál, honnan képzeitem egyszerre a philadelphjai colosszális vízcsatorna alá repített, 's édesen bámultam rájok. A híres szalacsi vízből mi is meríték, tudva azt, hogy útunk ha nem áfrikai vízetlen pusztákon vezet is, de jó vizet Debreczenig nem lelünk.

E völgyben láttam a mérnökök' első csöváját, az utósót utam végénél. Országgyűlés végzete után osztják a falvak' határait, de bár melly üdvös a cél az apróbb nemességre, még is kevesen értik el, mint mondják vér szenteli meg sok határ' osztályát, mivel a kevés belsőt több külsőt bírók tönkre téve látják élteket; sok helyt a mérnökök' zsarló nap díja után siránkoznak, kiknek némellyike egész világot egyedül ohajtana felmérni.

Ottomány szegény falú. Ugy emelkedik fel Komárominé és Becskiné piperkelt emeletes háza, mint két hahotázva csemegelő uracs az éhes napszamosok' szennyes csoportjából. A Becskibáz azon kevesek közé tartozik, mellyeket a vidék' központjának szoktunk nevezni. Becski' ifjuságára a halál' dere szállt, 's néhány évetől polgára a tulvilágnak, de emléke él az útasok' ajakán, kiket kész szállással váratott minden időben; özvegye pedig magánosán az emlékezet' epesztő gyönyörei közt kívánczozik utána. Szabó László itt született.

Eddig mind az erdélyi szélső hegylánc alatt haladtunk, megváltunk itt 's az Et' szabálytalan agaim keresztül vagunk. Előbb mocsár, majd homok nehezítendi útunkat, 's kezdődik az ürgék' hazája.

Tarcsa, felit a váradi káptalan, felit Bujanovics és mások bírák; itt már a halom ritkaság mint Erdélyben a róna; a falu' innenső végén bizonyítva látám méltányoltatását, nemcsak gyönyörű házacska van tetejébe építve, de szőlő 's mas fakkal szépen körül is ültetve. Tovább van ismét egy kis emelkedettség, rajta két összeomlott templom, körüle sírhalmok, a halom' karimája pedig sűrű pincczékkel szegélyezve. Vagyon köles malma, alsó köve agyag; a lola bőrlapatok úzik szerte a köles haját. Kölest bőven természetnek, e korban hasonlított szála az ért muharhoz, csak valamelyeresebb; valamint napraforgót is, belőle olajat sajtolnak. Itt láttam az első földalatti csudavermet, alakja karafin kerekdedségű, száján csak egy embernek nyílik út, fala náddal bélelve. Ide önti be a nép mezőn nyomtatott gabonáját, benne tartja míg a szükség nyugalmát meg nem irigyl; holteket patkán-turásnyi halom jeleli, többnyire ablakok alatt az utcán vannak, de mint mondják gabnajok megdohosodik, 's kenyere a hosszszas érlelés miatt lapos és porló.

Semjén több nemesek' lakhelye. Itt ringott Kazinczy' bölcsője a korban, mikor Németszág egy Schillerét, Anglia Pittét ringatá. Alig hagytuk el a falut, hol Pope olly korán találta fordítóját, 's im következett Szödemeter Kölcseyvel, Ottomány Szabó Lászlóval, Semjén Kazinczyval, 's következő majd Debreczen Csokonaival, mind annyi classicaí föld előttem, millyeket egy táj koszorujában bajosan lehetni nálunk. Ne véld hogy képzelgésemmel túlmentem volna, lesz időd bőven hasonlókra, ha bemerülünk az unalmas cseplesz erdőbe. Még

egyszer éldeljük a kilátás gyönyörét is; emeljük magunknak a végtelen síkságon néző pontot, az összedült tornyok és templomok halmain, egyszerre felragyogandó látott falvakon kívül: Anad, Bagamér, Dengeleg, Galospetri, Hatvan, Kavas, Kenéz, Keserű, Körös, Malomszeg, Magyar-Nemés és Oláhkeszi, Mihályfalva, Nagyszántó, Peleszarvad, Serend, Székelyhid, Szilvás, Szodoró és Vasad. Miután élvezted, sugd meg lelkednek leendő utad, kiétlen pusztaságát, különben ollyszerű lesz bukásod, mint mikor szellemünk magasztos ábrándjain, a képzetek és vágyok regényes honában repked, s egy durva szó által egyszerre a rideg való pusztáira rántatunk alá. Utunk unalmassá lett, sokszor gondolék Erdély regényes erdeire; ezen erdő sikon terült, minden kilátást elzáró bokrokból. Mit sem láttam, kereskedői szállítványokon, dinnyés kerteken, s az orzóktól felkeresett csonka-fűz nevé csárdán kívül, míg végre az est homályában fel nem tűnt Vámospircs; itt ejszakaztunk, de ihatatlan vizeitől most is szárad torkom.

Vámospircs egy a Debreczent, két mért földnyire plánetákként környező hat hajduvárosok közül. Alkalmasint tudva van nálad, miképp haton, egy megyéhez sem tartoznak, hanem külön kapitányjok van. A városnak rendszeren 12 tanácsnoka, 16 p. forint fizetéssel, most négyre van apadva számok. Fejérlő földé a tisztabuzát nem szenved. A város bel és kül állását következő népmonda fejezi ki:

Szabaszló, Bösörmény,
Hatház, Nánás, Dorog,
Ezek közt Vámospircs.
Egyedül nyomorog.

Különös itt a temetők dolga, minden utcának más-más temetője a végén, valamint e tájnak minden városainál. Lakóseit estve és reggel, nemi különbség nélkül térdig érő bundában látam;

Az utósó erdőbe érünk, mélynek sok tizedes fája az erdélyi fiatalokkal vetekednek. Látaudivuk a halápi csárdát, a megénekelte, s Becskerek taborozásai által historiat emléktüve lettet. Az erdőben szétszorva több tanyák he-

lyei látszanak, hol a mult évig, több mint háromszáz család lakott; a földgyomrában, piszkosan mint a jégsark törpe emberei; őket a kormány városba üze, helyettök most 70 csász őrizi az erdőt.

A város melletti kúttól végy eszképet a vidék kútjaira. Képzeld egy hosszabb mint szélesebb négyszegű gödröt, csekély mélységűt, fa oldallal; s mellette két nagy gemet, annyi vederrel, képzeld végre a meritőt belé hágyva 's a t.

(Vége legközelebről.)

Kövary László.

1840dik évre jóslatok.

(Németből.)

Egy angolországi hótár kiadó (Kalendariom készítő) Murphynál azon híres időjósnál mivel sem alább való, a mezei gazdáknak bőtermő évet ígér; azt véli, mi szerint a télhó 1) 1840ben jélesen hideg nem lesz, és a fagy sem fog ezen egész hó végéig tartani, télutó 2) szép lesz, tavaszéő 3) szeles, tavaszhó 4) esős, tavaszutó 5) mit sem jósol, nyárelő 6), nyárhó 7) s nyárutó 8) dicső kellémes havak leendenek. Az őszelő 9) és őszhó 10) némi hiánytól nem mentek, az őszutó 11) és téleő 12) pedig csudálatra méltók.

Eddig az időjárásról; következik egy korszerinti (chronológiai) rajz is, mellyből mindenki kívánat szerinti következményeket származtathat.

- 1) Télhó = januarius (Boldogasszony v. vizöntő hava).
- 2) Télutó = februarius (Bőjtöl vagy halak hava).
- 3) Tavaszéő = martius (Bőjtmás vagy kős hava).
- 4) Tavaszhó = aprilis (Szent György vagy bika hava).
- 5) Tavaszutó = majus (Pünköszt vagy kettős hava).
- 6) Nyárelő = junius (Szent István vagy rák hava).
- 7) Nyárhó = julius (Szent Jakab vagy oroszán hava).
- 8) Nyárutó = augustus (Kisasszony vagy szűz hava).
- 9) Őszéő = szeptember (Szent Mihály vagy mérték hava).
- 10) Őszhó = october (Mindszent vagy skorpio hava).
- 11) Őszutó = november (Szent András v. nyilas hava).
- 12) Téleő = december (Karácson vagy bak hava).

Kacsóky Lajos „Mezei naptára“ szerint. Ezen hó v. naptarra Őrsz Századunkjában K. E. által tett néhány megrovatokfa ellenjegyzéteit közzé tette Tarczy Lajos közoktató, idei. Figyelmező Adik számában 62, 63, 64 hasábkban.

a' fordító.

- 40ik évben, Getulus, és Lepidus, Caligula elleni összeesküvések,
- 140 „ Az erejeszegettek (Eunuchen), rendelkeznek, Chinában a hivatalok iránt kedvezetül kegyenczeiknek, kik a népen méltatlankodnak, s azt lázadásra ingerlik.
- 240 „ Fabiánnak pártütése Áfrikában.
- 340 „ Idik Konstantin, haddal támadja meg testvérét Konstanczot, megveretik, és Aquilejánál megöletik.
- 440 „ Hadak Siciiliában.
- 540 „ A keletgothok királyt választanak, Justinian béket nyer, midőn az idegeneknek adót fizet.
- 640 „ Dögvész (pestis) Syriában.
- 740 „ Trazimund megfösztatik a spoletoi herczegségől. Belháboruk Áfrikában.
- 840 „ Lothár elveszti koronáját.
- 940 „ Belhadak.
- 1040 „ Makbet büntéte. Éudes meggyözetik a francia korona' elsajátolására tett készülékében.
- 1140 „ Regináld svédországi király zendülésben meggyilkoltatik.
- 1240 „ Szent Lajos testvére el nem fogadja a császári koronát.
- 1340 „ Kristóf dán király trónjáról letéteik.
- 1440 „ Könyvnyomtatás feltalálása.
- 1540 „ Csatavesztése V. Károlynak Algirban.
- 1640 „ Zendülések Skocziában, Portugalliában, és Kataloniában.
- 1740 „ Éhszükség Franciaországban. Francia had Angolország ellen.

(Diezmann: A. folyó íratából: Allgemeine Modensetung N. 1. 1840. 6. lap).

Staerker József,
kolozsvári hitszónok.

Literaturai Jelentés.

A napokban helybeli két könyvnyomtató műhelyeinkből két csinos külső könyv került ki:

A' terhesség, szülés, gyermekágy s gyermeki kor' rajza, életrendi szabályokkal. Irta sárospataki Pataky Dániel, orvos doctor s tb. Két táblamelléklettel. Kolozsváratt 1840. Az ev. ref.

főiskola' betűivel. 12 r. 133 l. Ára velinen 50, közönséges papíroson 40 kr. ezüstben.

Remény, zsebkönyv. Szerkeszté Szentiványi Mihály 1840, Kolozsváratt. A' kir. lyceum' betűivel: 12 r. 506 l. Ára:

Egy példánynak velin papíroson 2 aczélmetszetű képpel, pompás kötetben 3 f. 10 kr.

Velinen, képekkel, csinos kemény kötetben, angol vászonborítékkal 2 f. 20 kr.; fejer szel-
lel 2 f.

Velinen, képek nélkül, füzve színes borítékkal 1 f. 50 kr.; nyomtató papíroson 1 f. 12 kr., az ár mindenütt ezüst pénzben értelven.

Sebenből érkezett: Umrisse und kritische Studien zur Geschichte von Siebenbürgen. Mit besonderer Berücksichtigung der Geschichte der deutschen Colonisten im Lande. Von J. K. Schuller, Professor am evang. Gymnasium in Hermannstadt, und Ehrenmitglied der Berliner Gesellschaft für deutsche Sprache. Erstes Heft. Hermannstadt. Mart. Edl. v. Hochmeister'sche Buchhandlung. 1840. 8 r. Előbeszéd III. lap.; a munka maga 102 l.; ehhez van töldalékul csatolva egy latin oklevélkönyv- Urkundenbuch, és ez: 31 lap. Ára az egésznek 1 f. ezüst pénzben.

Szerkesztőség.

Ertesítő felszólítás

az „Unitaria vallás' történetei Erdélyben“ című munkára nézve.

Azon tt. urak és asszonyságok, kik az „Unitaria vallás' történetei Erdélyben“ című munkára eddig elé vagy a kiadónál, vagy a tt. megbizott uraknál előfizetni kegyeskedtek: példányaikat folyó évi martius' 20ik napján Kolozsváratt közökhöz veendhetik. A' kik pedig még ezután kívánának előfizetni; ezennel tisztelettel felszólittatnak, hogy kívánataikat a' kiadónál nyilvánítani; valamint az előfizetvényeket gyűjtött tt. megbizott urak is az előfizetvényeket beküldeni az irt időpontig sziveskedjenek; mikor is az előfizetés határidő bezáratand. Kolozsváratt februarius' 29ikén 1840.

a' Kiadó.